

Bilaga 2. Svarsformulär för synpunkter på förslag till nytt regionalt åtgärdsprogram för miljömålen

Detta svarsformulär ska användas för att lämna synpunkter på Länsstyrelsen Skånes förslag till nytt regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2021-2025, *Tillsammans för ett hållbart Skåne*.

Synpunkter och förslag till ändringar eller förbättringar av förslaget till åtgärdsprogram eller specifika åtgärder kan redovisas under respektive flik. I fliken för synpunkter på rapporten väljer ni först vilket avsnitt och sida synpunkten avser. Förslagen på åtgärder redovisas i efterföljande flikar för respektive prioriterat område i åtgärdsprogrammet. Här skriver ni in synpunkter och förslag i direkt anslutning till aktuell åtgärd.

Länsstyrelsen Skåne välkomnar synpunkter på förslaget till åtgärdsprogram fram till **den 30 september 2021**. Skicka svarsformuläret med era synpunkter digitalt till **skane@lansstyrelsen.se**. Ange diarienummer 501-33781-2020. Glöm inte att fylla i uppgifterna nedan om vilken organisation som har lämnat synpunkterna.

Förslaget till åtgärdsprogram med bilaga kan laddas ner från Länsstyrelsen Skånes webbplats, www.lansstyrelsen.se/skane, under rubriken *Miljö och vatten/Miljömål/Åtgärdsprogram inom miljömål*.

För mer information om förslaget till åtgärdsprogram och denna remiss kontakta Tommy Persson, tel 010-224 15 84, e-post tommy.persson@lansstyrelsen.se, eller Susanne Dahlberg, tel 010-224 12 87, e-post susanne.dahlberg@lansstyrelsen.se.

Synpunkterna har lämnats av följande organisation:

Namn:	
Organisation/ privatperson:	
Telefon:	
E-postadress:	

Synpunkter på remissrapport

Avsnitt i rapporten	Sidnummer	Synpunkt
(välj avsnitt genom att klicka på en cell/ruta nedan)		

Förslag

Prioriterat område: Hållbara städer och samhällen

Nr	Åtgärd	Huvudaktör	Medaktör
HS1	Regional dialog om hållbara städer Dialogmöte genomförs tillsammans med Rådet för hållbara städer för att stärka kommunernas förutsättningar i omställningen till en långsiktigt hållbar stads- och samhällsutveckling. Lärande exempel, ny kunskap och verktyg, som har tagits fram av myndigheter och experter inom Rådets regeringsuppdrag, sprids för att bidra till gemensam kunskapsutveckling, inspiration och omställningskraft hos olika samhällsaktörer. Dialogen behöver utgå ifrån regionala utmaningar och förutsättningar att nå social, hälso- och miljömässig hållbarhet	Länsstyrelsen Boverket (kansliet för Rådet för hållbara städer)	Kommuner Region Skåne Universitet och högskolor Bygg- och fastighetsföretag Idéburna organisationer
HS2	Utvecklad tvärssektoriell planering för sociala, hälsomässiga och miljömässiga aspekter Formerna för tvärssektoriell planering utvecklas för att ta utgångspunkt i, analysera och väga in sociala, hälsomässiga och miljömässiga aspekter, framförallt i kommunernas tidiga planeringsskeden och i samband med framtagande av de kommunala planeringsstrategierna. Befintliga kompetenser inom kommunen och berörda organisationer uppmärksammas och används i planeringsprocessen. Kommunernas arbete bör inledningsvis fokusera på hur den egna organisationen och samverkanskulturen ger förutsättningar för just bred intern och extern samverkan kring sociala, hälsomässiga och miljömässiga aspekter	Kommuner	Idéburna organisationer Länsstyrelsen
HS3	Miljö- och hållbarhetskrav i riktlinjer för markanvisning av ny bebyggelse Miljö- och sociala hållbarhetsaspekter bör lyftas in i kommunernas riktlinjer för markanvisning. Detta för att miljöaspekter och social hållbarhet ska uppmärksammas och beskrivas i samband med att kommunen fördelar mark till byggherrar.	Kommuner	Bygg- och fastighetsföretag

HS4	Gestaltning av hållbara livsmiljöer Vid förändringar av platser som är allmänt tillgängliga, oavsett huvudmannaskap, ska kommunen i samverkan med andra aktörer säkerställa att miljön görs tillgänglig för alla så ingen lämnar utanför, att tillräcklig grönska, ytor för lek och spel, platser för möten, tillgång till trygga och säkra kommunikationsvägar för gång anordnas. För att åstadkomma detta krävs samstämmighet kring gestaltungsarbetet och i förvaltningsskedet.	Kommuner	Hyresgästföreningen Idéburna organisationer Bygg- och fastighetsföretag
HS5	Minskade störningar av trafikbuller i befintliga boendemiljöer Befintliga bullerutsatta boendemiljöer där inomhusvärden inte lever upp till Folkhälsomyndighetens krav uppmärksammas och åtgärdas. Bostadsbebyggelse lokaliseras och utformas med hänsyn till de bullerstörningar som infrastrukturen ger upphov till. Åtgärder vidtas i sådana områden där en god inomhusmiljö eller tvst sida inte unnås.	Kommuner Trafikverket Vägföreningar	
HS6	Resurseffektivt och cirkulärt byggande Vid upphandling av ny- eller ombyggnadsprojekt och renovering ställs stegvis allt högre krav på förnybara, cirkulära och giftfria byggmaterial, delningstjänster och återbruk när det bedöms som fördelaktigt ur ett livscykelperspektiv. Befintliga byggnaders potential som materialbank för återbruk av byggmaterial uppmärksammas. Inventering av material inför rivning eller ombyggnad genomförs som ett underlag för återbruk och högkvalitativ materialåtervinning. Återbruk och produkter med hög materialåtervinning som kan ersätta användning av jungfruliga material med höga klimatutsläpp i byggskedet bör prioriteras, tillsammans med att nyttja den fulla livslängden på inbyggda produkter samt att skapa cirkulära flöden för byggprodukter med kort livslängd som byts ut i samband med anpassning av lokaler till nya hyresgäster. Den potentialen för resurseffektivisering och minskad klimatpåverkan som finns i att omvandla befintliga byggnader istället för att bygga nytt behöver också beaktas. Erfarenheter från arbetet med Lokal färdplan för en klimatneutral bygg- och anläggningssektor i Malmö 2030 (LFM30) sprids till fler kommuner genom	Kommuner Region Skåne Statliga myndigheter Fastighetsföretag	Sustainable Business Hub Byggföretag Materialleverantörer Konsulter Branschorganisationer Forskningsinstitut Universitet och högskolor Energibolag Avfallsbolag Centrum för cirkulärt byggande (CCBuild)

HS7	<p>Hållbar och cirkulär hantering av massor från byggande</p> <p>Förutsättningar skapas för en mer cirkulär hantering av massor från byggnads- och infrastrukturprojekt där överskottsmassor med lämpliga geotekniska och markkemiska egenskaper kan användas för mer lågkvalificerade ändamål. Detta minskar användningen av jungfruligt täktmaterial för annat än högkvalificerade ändamål i en region där tillgången till ballast är begränsad och behöver säkerställas för framtida generationer. För att hanteringen ska ske på ett klimatsmart sätt behöver användandet av massor ske i samband med, eller i närheten av dess uppkomst. Markytor för hantering och lagring av massor i lämpliga lägen nära exploateringsområden, liksom ytor för etablering av masslogistikcentraler, behöver avsättas i närheten av större byggnads- och infrastrukturprojekt.</p>	<p>Kommuner</p> <p>Trafikverket</p> <p>Byggföretag</p> <p>Fastighetsföretag</p>	<p>Länsstyrelsen</p>
HS8	<p>Bostadstillsyn för hälsosamma boendemiljöer</p> <p>Den förebyggande tillsynen för mer hälsosamma boendemiljöer prioriteras, framförallt i socioekonomiskt svagare områden. Analyser av större byggnadsbestånd i kommunen genomförs för att lokalisera bostadsområden med ökad risk för undermåliga inomhusmiljöer som ett underlag för prioritering av tillsynsinsatser. Insatserna kan dels handla om informationsåtgärder som förbättrar boendes kunskaper om såväl boendemiljö som gällande regelverk, dels om att hitta enkla sätt för de drabbade boende att genomföra en anmälan, samt bedriva uppsökande tillsyn för en förbättrad efterlevnad av regler för att uppnå hälsosammare boendemiljöer för alla.</p>	<p>Kommuner</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Fastighetsägare</p>
HS9	<p>Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet bevaras, används och utvecklas</p> <p>Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas. Översiktsplaner ska redovisa och ge vägledning till hur kommunen avser att bevara, använda och utveckla sådana miljöer.</p>	<p>Kommuner</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Fastighetsägare</p>

HS10	Integrering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i urbana miljöer Kommunernas planering, byggande och förvaltning fortsätter utvecklas för att bättre ta tillvara och integrera biologisk mångfald och ekosystemtjänster i urbana miljöer. Boverkets metod för hur ekosystemtjänster kan integreras i utvecklingen av urbana miljöer och den kommande vägledningen för grönpelaner från Boverket och Naturvårdsverket ger bra underlag för hur arbetet kan genomföras. Regionala planeringsunderlag tas fram för de viktigaste ekosystemtjänsterna som rör urban och tätortsnära miljö, samt regionalt för hälsa, rekreation och vattenrelaterade frågor (grundvattenbildning, vattenreglering som ger översvämningsskydd och hållbar tillgång till vatten).	Kommuner	Länsstyrelsen Region Skåne Universitet och högskolor Boverket Naturvårdsverket
HS11	Skydd av tätortsnära natur Vikten av att skydda den tätortsnära naturen är stor för friluftslivet, folkhälsan och bevarandet av den biologiska mångfalden i Skåne. I takt med att länets tätorter expanderar ökar behovet av långsiktiga skydd. Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland har i regleringsbrevet 2021 fått i uppdrag att fortsätta genomförandet av sina respektive program för skydd av tätortsnära natur. En genomförandeplan för åren 2021-2025 fram under år 2021.	Länsstyrelsen	Kommuner
HS12	Friluftslivet tydliggörs i samhällsplaneringen För att säkerställa att det finns tillgång till vardagsnära natur för friluftsliv, rekreation och naturupplevelser behöver friluftslivet tydliggöras inom samhällsplaneringen via strategiska planeringsunderlag för friluftsliv. Kartering av viktiga områden för friluftsliv och kommunala friluftsplaner är avgörande för att friluftslivet ska tydliggöras i samhällsplaneringen.	Kommuner	Länsstyrelsen Region Skåne
HS13	Kommunal samordnad varudistribution för effektiv och robust varuförsörjning Fler kommuner utreder, inför och utvecklar samordnad varudistribution. Kommuner som tar kontroll över sin varuförsörjning kan minska känsligheten för störningar samtidigt som trafikarbetet effektiviseras och hinder röjs för lokala producenter att konkurrera i kommunala upphandlingar. Lagerhållning av viktiga varor bör kopplas till systemet för att stärka robustheten ytterligare.	Kommuner	Länsstyrelsen

HS14 **Harmonisering av lokal energiplanering med den nationella energiomställningen**

Förutsättningarna för etablering av energiproduktion, distribution och tillförsel ska framgå av kommunernas översiktsplaner och energiplaner. Energiplanerna ska vara aktuella och kunna utgöra ett underlag för elnätägares nätutvecklingsplaner samt andra relevanta initiativ som pågår regionalt och nationellt på området.

Skåne föreslås bli pilotlän för uppfyllande av en modernisering av den kommunala energiplanslagstiftningen där Länsstyrelsen föreslås ha en rådgivande och koordinerande roll gentemot kommunerna.

Nya kommunala energiplaner utvecklas med fördel i samverkan med lokala och regionala energibolag, betydande systemanvändare samt andra väsentliga aktörer.

NY *Här kan ni lämna era förslag på nya åtgärder med aktörer*

Kommuner
Länsstyrelsen
Region Skåne

Energibolag
Näringsliv
Elbilsladdoperatörer
Aggregatorer
Fastighetsföretag.

Synpunkt	Förslag
----------	---------

Prioriterat område: Hållbara mark- och vattenanvändning

Nr	Åtgärd	Huvudaktör	Medaktör
HM1	<p>Begränsad exploatering av jordbruksmark</p> <p>Kommunens ställningstagande för hur man avser att undvika att ta jordbruksmark i anspråk för exploatering bör framgå av kommunernas planeringsstrategi.</p> <p>Av översiktsplanen bör markanspråk på jordbruksmark tydligt kopplas till kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning, dess värde för ekosystemtjänster samt kommunens bedömning av vilka "väsentliga samhällsintressen som skall tillgodoses" när exploatering på jordbruksmark föreslås.</p> <p>En bedömning av miljökonsekvenserna för att ta jordbruksmark i anspråk bör beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen till kommunernas översiktliga planering för att synliggöra konsekvenserna som uppstår vid exploatering på jordbruksmark samt visa på alternativen till att ta jordbruksmarken i anspråk. I sammanhanget bör samtliga åtgärder som påverkar jordbruksmarkens värden idag och på sikt vägas in såsom infrastruktur, solcellsanläggningar och lantbrukets ökade behov av ytor för vattenhantering.</p>	Kommuner	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Region Skåne</p> <p>Jordbruksverket</p> <p>LRF Skåne</p> <p>SLU Alnarp</p>
HM2	<p>Införande av klimatanpassningszoner i fysisk planering</p> <p>Kommunerna uppmärksammas om möjligheten att införa klimatanpassningszoner genom informationskampanj via Regional Kustsamverkans möten och i samband med yttranden kring fysisk planering.</p> <p>Begreppet klimatanpassningszon innebär att kommunerna lägger in en så kallad försiktighetszon längs med kusten som motsvarar den markyta som behövs för att ta hänsyn till havsnivåhöjningens konsekvenser. Kommunerna ska i den fysiska planeringen ta hänsyn till risken för översvämning och erosion och bör även väga in behovet av reträttmarker för strandängar. Genom att använda begreppet klimatanpassningszon blir det lättare att motivera behovet av den avsetta markytan.</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Kommuner</p> <p>(samverkan via Regional kustsamverkan)</p>	

HM3	<p>Ökad användning av naturbaserade lösningar för klimatanpassning</p> <p>Naturbaserade lösningar används som åtgärder för att öka naturens egen motståndskraft mot klimatförändringar och skapa förutsättningar för samhället att anpassa sig till effekterna av ett förändrat klimat och kan samtidigt skapa bättre förutsättningar för bevarandet av biologisk mångfald. Erfarenheter från projekten Life Coast Adapt samt Building with Nature, som båda utarbetar förslag och tester för att ta fram de bästa naturbaserade lösningarna, sprids för att klimatanpassa Skåne. Projekten visar även på vikten av att arbeta uppströms för att minska belastningen både vad gäller kvantitet och kvalitet av dagvattenpåverkan vid Skånes kuster. I kommunernas översiktsplaner anges förutsättningarna för eventuella anpassningsåtgärder och kommunens ställningstagande angående markanvändningen.</p>	Kommuner	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Region Skåne</p> <p>Förbundet Skånes kommuner</p>
HM4	<p>Framtagande av ny regional vattenförsörjningsplan</p> <p>Den regionala vattenförsörjningsplanen uppdateras för att säkra den regionala vattentillgången i ett långsiktigt perspektiv. Arbetet med den nya planen ska bland annat bidra till en kartläggning av hur förutsättningarna för vattenförsörjning till olika ändamål ser ut i länet idag och vad som kan förväntas i framtiden. Vattenförsörjningsplanen ska utgöra ett planeringsunderlag där vattenresurser av regional betydelse pekas ut och åtgärdsförslag anges.</p>	Länsstyrelsen	<p>Kommuner</p> <p>VA-huvudmän</p> <p>Vattentäktsinnehavare</p> <p>Verksamhetsutövare (industri, jordbruk)</p> <p>SGU</p> <p>SMHI</p> <p>Havs- och vattenmyndigheten</p>
HM5	<p>Framtagande av ny våtmarksstrategi med avseende på värdetrakter, minskad klimatpåverkan och övergödning</p> <p>A) En ny våtmarksstrategi tas fram för att koppla samman övergödningstrategin med åtgärdsprogrammet för vattenförvaltningen, värdetrakter inom grön infrastruktur, ÅGP-arbete, flödesutjämning, vattenhushållning och minskad klimatpåverkan, till exempel genom återvätning av organogena jordar.</p> <p>B) Utifrån strategin fortsätter arbetet med att skapa nya och restaurera befintliga våtmarker. Den biologiska mångfalden i våtmarkerna bevaras genom skötsel. Arbetet uppmärksammas också kulturhistoriska värden.</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Karkägare</p> <p>Kommuner</p> <p>Vattenråd</p>	<p>Skogsstyrelsen</p> <p>LRF Skåne</p>

HM6	<p>Minskad miljöpåverkan från vattenkraft och dammar</p> <p>Samverkan med verksamhetsutövare och berörda myndigheter, kommuner och intresseorganisationer kring åtgärder för miljöanpassning av vattenkraften enligt den nationella planen för omprövning av vattenkraften (NAP). Åtgärderna syftar till att uppnå största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång på vattenkraftsel, med hänsyn tagen till andra samhällsintressen. Tillsynsinsatser och rättsliga åtgärder genomförs också vid dammar och andra verksamheter som inte ingår i NAP (huvudsakligen andra verksamheter än vattenkraft) och som har störst behov av miljöförbättrande åtgärder.</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Verksamhetsutövare</p>	<p>Kommuner</p> <p>Kammarkollegiet</p> <p>Havs- och vattenmyndigheten</p> <p>Intresseorganisationer</p>
HM7	<p>Utveckling av samverkan för en hållbar marin miljö</p> <p>Interna och externa samrådsmöten genomförs med verksamhetsutövare, kommuner, intresseorganisationer och berörda myndigheter kring samförvaltning av fiske samt fisk och andra naturresurser för att bidra till ett hållbart fiske och en hållbar marin miljö i Öresund och skånska Kattegatt. Arbetet sker inom ramen för bildande av marina områdesskydd, framtagande av bevarandeplaner för natura 2000, marin förvaltning samt prövning och tillsyn av havsbaserad vindkraft</p>	<p>Länsstyrelsen</p>	<p>Verksamhetsutövare</p> <p>Kommuner</p> <p>Intresseorganisationer</p> <p>Havs- och vattenmyndigheten</p> <p>Danska myndigheter (inom Öresundssamarbetet)</p>
HM8	<p>Restaurering av marina miljöer genom återföring av sten</p> <p>Insatser genomförs för att kartlägga historisk förekomst av stenfiske för att därefter identifiera och prioritera lämpliga områden där återföring av sten kan bli aktuellt. Åtgärden bidrar till att återställa havsbottnar i områden där block och sten tidigare har tagits bort och återskapa viktiga livsmiljöer för hårdbottenlevande arter.</p>	<p>Länsstyrelsen</p>	<p>Kommuner</p> <p>Havs- och vattenmyndigheten</p>
HM9	<p>Kalkning av sjöar och vattendrag</p> <p>Fortsatt kalkning av målsjöar och målvattendrag i enlighet med åtgärdsplan för kalkning så att god status med avseende på försurning enligt vattenförvaltningsförordningen uppnås.</p>	<p>Markägare</p> <p>Fiskrättsägare</p> <p>Kalkningsutförare</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Kommuner</p> <p>Havs- och vattenmyndigheten</p>
HM10	<p>Information om effekter på skogsmarken vid biobränsleuttag</p> <p>Markägare informeras om hur biobränsleuttag kan påverka produktionsförmåga, biologisk mångfald, körskador och försurning av skogsmark.</p>	<p>Skogsstyrelsen</p>	<p>Markägare</p> <p>Skogsbolag</p>

HM11	Återföring av vedaska till skogsmark För att öka mängden aska som är tillgänglig för spridning i skogen fortsätter Skogsstyrelsens dialog med askproducenter i Skåne.	Skogsstyrelsen	Markägare Skogsbolag Biobränsleeldade fjärrvärmeverk Kommuner Markägare
HM12	Genomförande av strategi för formellt skydd av skog Den regionala strategin för formellt skydd av skog genomförs. Strategin ska bidra till ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt formellt skydd för skogsbiologiska värdekärnor, även om andra motiv för skyddet finns, som exempelvis den tätortsnära naturens betydelse för friluftslivet. Strategin ska även bidra till uppfyllandet av relevanta internationella och nationella mål, och utgör ett gemensamt underlag för arbetet med grön infrastrukturens värdestrukturer och områdesskyddet	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	Markägare
HM13	Naturvårdsåtgärder för hotade arter Åtgärdsprogram för hotade arter och biotoper genomförs. Viktiga livsmiljöer för dessa arter förbättras och utökas geografiskt. Informationsinsatser om arter som är på väg att försvinna genomförs som en förstärkning av arbetet. EU:s Life+ projekt om restaurering av vattendrag och hävdade marker genomförs. Nya Life-projekt för hotade livsmiljöer och arter i Skåne tas fram.	Länsstyrelsen Kommuner Skogsstyrelsen	Markägare Skogsbolag Jordbruksföretag Vattenråd Dikningsföretag Fiskevårdsområden Trafikverket Fortifikationsverket Energiolag Hembygdsföreningar Hembygdsförbund Fastighetsägare Konsulter inom kulturmiljöområdet Riksantikvarieämbetet
HM14	Kunskapen om kulturmiljön utvecklas Kunskaps- och planeringsunderlag avseende kulturmiljöns värden uppdateras och utvecklas så att de bidrar till kulturmiljöinsyn i planerings- och samhällsbyggnadsprocesser och vid insatser för miljö- och klimatomställning.	Kommuner Länsstyrelsen Regionmuseet Malmö museer Kulturen i Lund Helsingborgs museer Skånes Hembygdsförbund Statens fastighetsverk Trafikverket Skogsstyrelsen Svenska kyrkan	

HM15	Regional strategi för friluftsliv En regional strategi för ett hållbart friluftsliv tas fram. Friluftslivets alla aktörer har olika roller och ansvar för att bidra till friluftslivspolitiken. För att gemensamt bidra till ett hållbart friluftsliv i Skåne som inkluderar alla olika målgrupper finns det behov av en gemensam övergripande strategi som tar sikte på friluftslivspolitiken och de tio friluftslivsmålen.	Länsstyrelsen	Region Skåne Kommuner Markägare Friluftslivsorganisationer
HM16	Minskade utsläpp av farliga kemiska ämnen Arbetet för att minska utsläpp och läckage av farliga kemiska ämnen från punktkällor och diffusa källor upprätthålls på en hög nivå genom aktiv tillsyn av kemikaliehantering vid miljöfarliga verksamheter. Fokus behöver ligga på att den kemikalieanvändning som inte kan undvikas ska ske på ett säkert sätt, och behöver innefatta kontroller av miljöfarliga verksamheters hanteringsrutiner och rutiner för riskbedömningar.	Kommuner Länsstyrelsen	Verksamhetsutövare
HM17	Undersökningar och effektivare åtgärder inom förorenade områden A) Inom arbetet med förorenade områden, både inom tillsynen och genom statliga bidrag, utförs undersökningar, och vid behov åtgärder, avseende objekt med riskklass 1 och 2. För att stödja kommunernas tillsynsarbete ges riktad vägledning samt utbildning om att undersöka och åtgärda förorenade områden. B) Inför åtgärder av förorenade områden utreds alternativa åtgärdstekniker framför schakt och deponering utan föregående behandling av massor. Avsikten är att stimulera innovativa arbetssätt vilket förväntas leda till ett effektivare saneringsarbete och till mer hållbara efterbehandlingsmetoder.	Länsstyrelsen Kommuner Verksamhetsutövare Exploatörer	Naturvårdsverket SGU SGI
HM18	Cirkulära avloppslösningar för återanvändning av renat avloppsvatten Arbetet för att renat avloppsvatten kan återanvändas för internt bruk i reningsverk, för externt bruk i industri eller till bevattning samt för eventuell infiltrering för att öka grundvattenbildningen stimuleras. För att detta ska vara möjligt är det viktigt att öka provtagning på utgående avloppsvatten, utreda om fler reningssteg ska installeras och om avancerad rening av föroreningar behövs. Det kan också behöva utredas vilken påverkan en mindre tillförsel av renat avloppsvatten får för flödet i recipienten innan en ändring genomförs.	VA-huvudmän Kommuner	Länsstyrelsen
NY	Här kan ni lämna era förslag på nya åtgärder med aktörer		

Synpunkt	Förslag
----------	---------

Prioriterat område: Hållbar livsmedelsförsörjning

Nr	Åtgärd	Huvudaktör	Medaktör
HL1	<p>Rådgivning och kompetensutveckling kring hållbara och robusta produktionssystem</p> <p>Kompetensutvecklingsinsatser genomförs som omfattar områdena optimal och minimal växtskydds- och näringsanvändning, jordhälsa, ekologisk produktion, regenerativt lantbruk, minskad klimatpåverkan och ökad klimatanpassning. Ytterligare områden som ingår, och som är viktiga för pollinerare och andra nyttodjur i jordbruket, är betesmarker, trädgårdar, ängar och småbiotoper intill jordbruksmark</p>	Länsstyrelsen	<p>Jordbruksverket</p> <p>SLU Alnarp</p> <p>Hushållningssällskapet</p> <p>Skånesemin</p> <p>Regionmuseet</p>
HL2	<p>Riktad rådgivning till ängs- och betesmarker</p> <p>Värdefulla naturliga ängs- och betesmarker identifieras och brukare av dessa erbjuds rådgivning så att fortsatt och återupptagen hävd sker på ett sådant sätt att den biologiska mångfalden och kulturmiljön gynnas.</p>	Länsstyrelsen	Markägare
HL3	<p>Strategi för småbiotoper i odlingslandskapet</p> <p>En strategi för hur mängden småbiotoper ska bevaras i odlingslandskapet och öka i slättbygden tas fram och implementeras för att kartlägga och förbättra situationen för dessa livsmiljöer i jordbrukslandskapet. Goda exempel används för att sprida engagemanget till brukare och allmänheten.</p>	Länsstyrelsen	<p>Lunds universitet</p> <p>SLU Alnarp</p> <p>LRF Skåne</p> <p>Kommuner</p> <p>Markägare</p>
HL4	<p>Gynna vilda pollinatörer i hela landskapet</p> <p>Pollinering är en av våra viktigaste ekosystemtjänster som bidrar till produktion av livsmedel och till fungerande ekosystem. Vilda pollinatörer i det skånska landskapet, såsom vildbin, blomflugor, fjärilar och skalbaggar är trängda genom att deras livsmiljöer av främst blomrika ängar och hagar blivit färre. Åtgärder behövs för att öka blomrikedomen och förutsättningar för boplatser behöver skapas. Målet med åtgärderna är att uppnå största möjliga anpassning av markanvändningen i landskapet för att gynna de vilda pollinatörerna till nytta för livsmedelsproduktionen och för att skapa motståndskraftiga ekosystem.</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Kommuner</p>	<p>Region Skåne</p> <p>Trafikverket</p> <p>Fortifikationsverket</p> <p>Skogsstyrelsen</p> <p>Markägare</p> <p>Idéburna organisationer</p>

HL5	<p>Stöd för teknikutveckling och digitalisering för ökad resurseffektivitet i livsmedelsproduktionen</p> <p>Innovationer och investeringar i ny teknik samt användning av digitala tjänster främjas för ökad resurshushållning och minskad negativ miljöpåverkan i livsmedelsproduktionen. Inom den samlade jordbrukspolitiken, CAP 2023-2027, kommer insatser för miljö- och resurshushållning att vara prioriterade. Tillgång till snabbt bredband i hela Skåne är centralt och särskilda satsningar för utbyggnaden på landsbygden, där primärproduktionen sker, är därför särskilt viktig.</p>	<p>Länsstyrelsen Region Skåne Kommuner Företag på landsbygden Bredbandsföretag.</p>	<p>Post- och telestyrelsen Jordbruksverket</p>
HL6	<p>Minskade läckage av växtskyddsmedel från växthus</p> <p>Vattenflödena i växthus kartläggs för att upptäcka riskområden och riskmoment för läckage av växtskyddsmedel. Åtgärdsplaner tas fram och åtgärder genomförs så att negativa effekter på vattenekosystem och pollinatörer undviks.</p>	<p>Verksamhetsutövare Kommuner</p>	<p>Länsstyrelsen</p>
HL7	<p>Åtgärder för vattenhushållning och klimatanpassning i landskapet</p> <p>Naturliga och naturlika svåmområden och våtmarker som fungerar som utjämnande magasin vid höga flöden bevaras och återskapas för att minska risken för erosion, översvämningsskador och uttorkning. Om bevattningsdammar anläggs ges de utformningen av våtmarker och ges även värden för biologisk mångfald och näringsrening och anpassas till landskapsbilden, samtidigt som de hushåller med vatten genom att ersätta motsvarande uttag av grundvatten för bevattning. Bevattningsvåtmarkerna placeras så att de inte hindrar återställningen av naturliga svåmområden.</p>	<p>Länsstyrelsen Kommuner Vattenråd Skogsstyrelsen</p>	<p>LRF Skåne Hushållningssällskapet</p>
HL8	<p>Främja kolinlagring i jordbruksmark</p> <p>Främja odlingsmetoder som ökar kolinlagringen i jordbruksmarken och samtidigt minskar förlusterna av kol till atmosfären. Stimulera till ökad anslutning till stödformer för odling av fånggröda och vårbearbetning, i syfte att öka kolinlagringen och minska kväveutlakningen. Främja spridning av resultat från forsknings- och utvecklingsprojekt angående biokol och dess positiva inverkan på kolinlagring exempelvis vid arrangemang av kurser och seminarier.</p>	<p>Lantbruksföretag Länsstyrelsen</p>	<p>Jordbruksverket Rådgivningsföretag Svensk Kolinlagring SLU Alnarp LRF Skåne</p>

HL9	Samverkan för att minska matsvinn Genom innovation och samverkan lokalt och regionalt (mellan forskning, företag, entreprenörer, kommuner, med flera) minskas matsvinnet i alla led i livsmedelskedjan. Samverkan som även främjar inkludering och jämlik hälsa uppmuntras. En regional plattform för erfarenhetsutbyte och ökad kunskap kring arbete för minskat matsvinn utreds.	Region Skåne Kommuner Universitet och högskolor Livsmedelsföretag	Länsstyrelsen Hållbar Utveckling Skåne Idéburna organisationer
HL10	Inköp av miljöbra mat Offentlig sektor köper i högre uträkning in mat som gynnar hållbar matproduktion och bidrar till minskade klimatutsläpp. Närproducerade, ekologiska och säsongsanpassade råvaror prioriteras. Andelen kött minskas till förmån för vegetabilier men inköp av naturbeteskött ökas.	Kommuner Region Skåne Länsstyrelsen Statliga myndigheter	Livsmedelsföretag
HL11	Uppströmsarbete för minskade gifter i rötslam Aktivt uppströmsarbete bedrivs av VA-huvudmännen för att minska mängderna oönskade ämnen i det avloppsslam som produceras vid kommunala avloppsreningsverk. Uppströmsarbete uppmärksammas vid behov i tillsynen samt vid prövning av både reningsverk och verksamheter som avser släppa sitt vatten till kommunala reningsverk.	VA-huvudmän Länsstyrelsen Kommuner	Verksamhetsutövare Lantbruksföretag
HL12	Kunskapsuppbyggnad om fosforutvinning från rötslam Kunskapsuppbyggnaden kring alternativ till att omhänderta fosfor från rötslam, såsom förbränning, för återföring till jordbruksmark följs och vid tillräcklig kunskap genomförs åtgärder.	Kommuner Företag Länsstyrelsen	Universitet och högskolor
HL13	Stöd till affärsutveckling av företag på landsbygden Stimulera och möjliggöra för landsbygdsföretagare att främst via kompetensutveckling och rådgivning ge förutsättningar för företagsutveckling och affärsmässighet i förhållande till egna uppsatta mål för företaget och samhällets förväntningar. Särskilt fokus bör läggas på företagens möjligheter att agera inom cirkulära affärsmodeller.	Kompetenscenter företagsledning (KCF-Alnarp) Länsstyrelsen Krinova Företag på landsbygden	Jordbruksverket Region Skåne Rådgivningsföretag FoU-aktörer

HL14	Samverkan för hållbar landsbygdsutveckling	Lokala aktionsgruppen för respektive Leaderområde, LAG (ideella-, offentliga- och privata organisationer Leaderkontoren Kommuner Region Skåne Länsstyrelsen	Landsbygdsnätverket Jordbruksverket
	Samverkan mellan lokal och regional nivå fortsätter att utvecklas för att stärka miljö- och hållbarhetsperspektivet i de lokala utvecklingsstrategierna för Skånes Leaderområden för programperioden 2023-2027. Samordning av mål och insatser i de lokala utvecklingsstrategierna med relevanta regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling skapar förutsättningar för ökad samverkan och synergier i miljö- och hållbarhetsarbetet på lokal och regional nivå		
NY	<i>Här kan ni lämna era förslag på nya åtgärder med aktörer</i>		

Synpunkt	Förslag
----------	---------

Prioriterat område: Hållbar konsumtion och produktion

Nr	Åtgärd	Huvudaktör	Medaktör
HK1	<p>Stärka utbildningen för hållbar utveckling och främja ett livslångt lärande för alla</p> <p>Utbildningsinsatser på alla nivåer i samhället fortsätter utvecklas för att säkerställa att alla får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling och ett livslångt lärande både i sina yrkesroller och som medborgare.</p> <p>Kontinuerlig vidareutbildning av lärare inom förskola, grundskola, gymnasieskola, folkhögskola, universitet och högskola samt folkbildning om hållbar utveckling genomförs för att säkerställa att lärande för hållbar utveckling integreras i undervisningen inom hela utbildningssystemet</p>	<p>Lunds universitet</p> <p>Malmö universitet</p> <p>Högskolan i Kristianstad</p> <p>SLU Alnarp</p> <p>World Maritime University</p> <p>Folkhögskolor</p> <p>Kommuner och andra utbildningsaktörer</p>	
HK2	<p>Utveckla arenor för ökad samverkan mellan forskning och samhälle i arbetet för hållbar utveckling</p> <p>Arenor för samverkan mellan forskning och offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle identifieras och vidareutvecklas. Genom att stärka utbytet av kunskaper och erfarenheter samt tillgängliggöra ny kunskap och identifiera nya forsknings- och utbildningsbehov utifrån regionala samhällsutmaningar, underbyggs beslut och samverkan kring framtagandet av innovativa lösningar som skapar hållbar utveckling.</p> <p>Frågan om att etablera en plattform för regionens lärosäten för erfarenhets- och kunskapsutbyte om hållbar utveckling, inklusive samverkan med andra samhällsaktörer utreds</p>	<p>Lunds universitet</p> <p>Malmö universitet</p> <p>Högskolan i Kristianstad</p> <p>SLU Alnarp</p>	<p>Statliga myndigheter</p> <p>Region Skåne</p> <p>Kommuner</p> <p>Näringsliv</p> <p>Idéburna organisationer</p> <p>World Maritime University</p>
HK3	<p>Framtagande av strategi för ökad samverkan mellan idéburen och offentlig sektor inom miljö och hållbarhet</p> <p>En regional strategi tas fram för ökad samverkan mellan idéburen sektor och offentlig verksamhet i miljö- och hållbarhetsarbetet. Strategin ska peka ut prioriterade samverkansområden utifrån en analys av den idéburna sektorns pågående arbete och kompetenser inom miljö- och hållbarhetsområdet, samt redovisa finansieringsmöjligheter för det fortsatta arbetet. Strategin får gärna innehålla samverkansområden som stärker möjligheterna till fysisk aktivitet, social inkludering och delaktighet</p>	<p>Länsstyrelsen</p> <p>Region Skåne</p> <p>Kommuner</p> <p>Nätverket Idéburen sektor Skåne</p> <p>Hållbar utveckling Skåne.</p>	<p>Idéburna organisationer</p>

HK4	Regional handlingsplan för cirkulär ekonomi En regional handlingsplan för cirkulär ekonomi tas fram genom att den nationella strategin och handlingsplanen anpassas, förankras och omsätts i handling på regional och lokal nivå. Handlingsplanen ska visa hur man kan undanröja hinder, öka incitamenten och bidra till att accelerera den cirkulära samhällsomställningen. En gemensam plan ska skapa en drivkraft för involverade parter genom att målsättningar blir tydliga och konkreta åtgärder för att nå dem tas fram	Region Skåne Länsstyrelsen Hållbar utveckling Skåne	Sustainable Business Hub Sydsvenska Handelskammaren Avfallsbolag Delegationen för cirkulär ekonomi
HK5	Kompetenscentrum för hållbara inköp Formerna för finansiering, lokalisering och nyttjande av ett Kompetensforum för hållbara inköp i Skåne utreds. Väl på plats fyller forumet behovet av erfarenhetsutbyte och samordning kring hållbar upphandling. Detta genom att alla organisationer bidrar med informationsutbyte och sina olika kompetenser. Forumets fokus kommer bland annat vara att miljö-, hälso- och sociala krav ställs på varor, tjänster och entreprenader i den offentliga upphandlingen samt att uppföljning av kraven genomförs.	Förbundet Skånes kommuner Hållbar utveckling Skåne Region Skåne Länsstyrelsen Kommuner	Statliga myndigheter
HK6	Förebyggande av avfall och ökat återbruk För att främja det avfallsförebyggande arbetet i länet genomförs följande: A) Det systematiska arbetet med att förebygga avfall stärks inom alla verksamheter, genom en analys av varför avfall uppstår och vad som kan göras för att minska avfallet. Prioriterade avfallsslag är elektronik, mat, textil, plast och byggavfall. Framtagna vägledningar fortsätter spridas och kan fungera som underlag för arbetet. B) Den regionala samverkan för arbetet med förebyggande av avfall stärks. Goda exempel sprids i länet. C) Hushållen informeras om hur uppkomsten av avfall kan förebyggas och hur återbruk kan stimuleras. D) Återbrukskoncept utvecklas i kommunerna	Kommuner Region Skåne Statliga myndigheter Hållbar Utveckling Skåne Företag Avfallsbolag Idéburna organisationer	Avfall Sverige

HK7	<p>Avfallsförebyggande genom tillsyn och prövning</p> <p>Vid prövning och tillsyn ställs krav på att verksamhetsutövaren redovisar hur de aktivt jobbar med avfallshierarkin samt hur de klassificerat sina olika avfallsströmmar och uppvisa deras efterlevnad av miljöbalken. Vidare ska verksamhetsutövaren visa på vilket sätt de arbetar förebyggande och hur de hanterar faror för miljön och konsekvenser av olyckor så att en hållbar utveckling kan främjas. Material som tagits fram inom Miljösamverkan Skånes projekt Avfallsförebyggande genom tillsyn och prövning används</p>	Länsstyrelsen Kommuner	
HK8	<p>Främja effektiv och hållbar vattenhushållning hos näringslivets stora vattenanvändare</p> <p>Rådgivning och stöd genomförs för att effektivisera vattenanvändning och hushållning med vattenresurser hos större vattenanvändare för att främja ett systematiskt arbete med att minimera och recirkulera vatten i verksamheten. Stöd i form av verktyg för vattenkartläggning, åtgärdsanalys och handlingsplan utvecklas. Förutsättningarna för hushållning och effektivisering av vattenanvändningen uppmärksammas i prövning och tillsyn av verksamheter.</p>	Länsstyrelsen Region Skåne Kommuner	Företag Sydsvenska Handelskammaren Krinova VA-huvudmän
HK9	<p>Systematiskt arbete med produktvalsprincipen vid hantering av kemiska ämnen</p> <p>För att minska förekomsten av farliga ämnen i samhället ställs krav på miljöfarliga verksamheter i samband med tillsyn och prövning att de ska arbeta aktivt och systematiskt med utfasningsarbete. Kemikalieanvändning ska i möjligaste mån ersättas av andra metoder och om det inte är möjligt ska mindre farliga ämnen premieras. För de kemiska ämnen som inte kan fasas ut eller substitueras med annat, ska hanteringen riskbedömas. Bedömningar av såväl möjligheten till utfasning och substitution samt hur kvarvarande kemikalier ska hanteras på ett säkert sätt behöver vara återkommande, för att fånga upp framtida ändrade förutsättningar. En förutsättning för arbetet är att verksamhetsutövare genomför inventeringar av vilka kemiska ämnen som används och vilka risker som finns därav, och tillsyn av kemikalieförteckningar</p>	Kommuner Länsstyrelsen	Verksamhetsutövare

HK10	<p>Strategiskt arbete för ett giftfritt Skåne</p> <p>Det regionala arbetet med att fasa ut och minska den samlade exponeringen och spridningen av miljö- och hälsoskadliga ämnen, vilket också bidrar till giftfria och cirkulära kretslopp, fortsätter utvecklas genom följande insatser:</p> <p>A) Samverkan för genomförandet av lokala kemikalieplaner och kemikalieåtgärder på regional och lokal nivå.</p> <p>B) Inventering och utfasning av miljö- och hälsoskadliga kemiska produkter och varor i kommunala verksamheter och bolag med särskilt fokus på miljöer där barn vistas.</p> <p>C) Krav ställs på att varor och kemiska produkter är fria från särskilt farliga ämnen i samband med offentlig upphandling. I första hand upphandlas och köps in varor och kemiska produkter som uppfyller motsvarande kriterier som ingår i miljömärkningar.</p> <p>D) Företag som importerar eller tillverkar varor ställer krav på att nya varor är fria från särskilt farliga ämnen.</p> <p>E) Kompetenshöjande insatser genomförs för att stärka kunskapen om miljö- och hälsoskadliga ämnen hos myndigheter, kommuner och företag.</p>	<p>Kommuner Region Skåne Länsstyrelsen Statliga myndigheter Företag</p>	<p>Arbets- och miljömedicin Universitet och högskolor Kemikalieinspektionen</p>
HK11	<p>Hållbarhetssäkring av regionala ekonomiska stöd</p> <p>Beslutskriterier och rapporteringskrav för regionala ekonomiska stöd ses över och utvecklas vid behov, och där det är möjligt, så att relevanta stöd styr mot en hållbar utveckling. Syftet är att säkerställa att de organisationer och insatser som tilldelas ekonomiskt stöd genom offentlig finansiering också bidrar till en hållbar samhällsutveckling utifrån samtliga hållbarhetsdimensioner.</p> <p>Naturvårdsverkets handledning för kartläggning av potentiellt miljöskadliga subventioner kan användas som underlag för att identifiera, beskriva, bedöma och utveckla stödkriterier mot ökad hållbarhet.</p>	<p>Region Skåne Länsstyrelsen Statliga myndigheter</p>	<p>Tillväxtverket Naturvårdsverket Jordbruksverket Energimyndigheten</p>

HK12	<p>Utveckling av näringslivets hållbarhetsarbete för stärkt konkurrenskraft, utvecklade affärsmodeller, ökad sysselsättning och attraktivitet</p> <p>Kompetenshöjande och rådgivande insatser genomförs för att öka förmågan hos små och medelstora företag att göra en systematisk analys av vilken påverkan verksamheten har i hela värdekedjan och vad som påverkar verksamheten ur ett miljö- och hållbarhetsperspektiv. Analysen kan bidra till att identifiera väsentliga områden, risker och möjligheter för utveckling av företagets affärsmodell och verksamhet samt möta ökande krav på redovisning av hållbarhetsarbetet från kunder, investerare och övriga samhället. Framtagna vägledningar som syftar till att stärka företagens miljö- och hållbarhetsarbete fortsätter spridas och kan fungera som underlag för erfarenhetsutbyte mellan företag.</p>	<p>Små och medelstora företag</p> <p>Sydsvenska Handelskammaren</p> <p>Företagarna Syd</p> <p>CSR Skåne (Stiftelsen TEM)</p> <p>NMC - Nätverket för Hållbart Näringsliv</p>	<p>Tillväxtverket</p> <p>Almi</p> <p>Region Skåne</p> <p>Länsstyrelsen</p> <p>Kommuner</p> <p>Lantmännen</p>
HK13	<p>Näringslivssatsning kring FN:s hållbarhetsmål som ett smörgåsbord för hållbara affärer</p> <p>Kunskapsuppbyggande insatser riktat till näringslivet genomförs där företagen lär sig mer om vad de globala hållbarhetsmålen betyder för den egna verksamheten. Insatserna skapar förutsättningar för små och medelstora företag att integrera hållbarhet i sin verksamhetsutveckling och därmed bli konkurrenskraftiga, attraktiva arbetsgivare och skapa nya affärsmodeller med andra företagare.</p>	<p>Region Skåne</p> <p>Länsstyrelsen</p> <p>Kommuner (näringslivskontor)</p>	<p>Hållbar Utveckling Skåne</p> <p>Almi</p> <p>Business Sweden</p> <p>Små och medelstora företag</p>
HK14	<p>Hållbarhetssäkring av planer, beslut och investeringar</p> <p>Metoder för hållbarhetssäkring av planer, beslut och investeringar utvecklas som verktyg för att styra verksamheten mot ökad hållbarhet. Det är både den förväntade effekten och själva genomförandet av planen, beslutet eller investeringen som ska hållbarhetssäkras. Hållbarhetsfrågor behöver lyftas, diskuteras och bedömas i tidiga skeden genom att bredda perspektivet, ställa rätt frågor vid rätt tidpunkt och göra konsekvensbedömningar av olika planer, beslut och investeringar. Hållbarhetssäkringen ska bidra till att säkerställa att planer, beslut eller investeringar som genomförs är relevanta i förhållande till de strategier som finns för frågan eller området, leder till förbättrade sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden, minskar negativa sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter av planen, beslutet eller investeringen, samt möjliggör utveckling av verksamheten.</p>	<p>Kommuner</p> <p>Länsstyrelsen</p> <p>Region Skåne</p> <p>Statliga myndigheter.</p>	<p>Idéburna organisationer</p> <p>Hyresgästföreningen</p> <p>Fastighetsägarna</p>

HK15	Minskad nedskräpning En regional informationskampanj mot nedskräpning genomförs och ett gemensamt kartverktyg för inrapportering av nedskräpning tas fram. Strandstädningen genomförs i kommuner som har problem med marin nedskräpning.	Kommuner Marint Kunskapscenter i Malmö	Länsstyrelsen Region Skåne Marint centrum i Simrishamn Idéburna organisationer
HK16	Minskad miljöpåverkan från plast Plastens miljöpåverkan beaktas i framtagande av strategier och planer samt vid upphandling och inköp. Regional strategi för att minska mängden plast i hav och natur används som kunskapsunderlag och som vägledning för genomförande av åtgärder för att minska de negativa effekter som plastanvändning kan medföra i form av nedskräpning, miljögifter och klimatutsläpp.	Kommuner Länsstyrelsen Region Skåne Statliga myndigheter Livsmedelsföretag Detaljhandeln Städföretag Byggföretag Plastproducenter Produktindustrin Universitet och högskola VA-huvudmän Avfallsbolag	
HK17	Hållbara konsumtionsmönster för ökad livskvalitet Kunskapsuppbyggande insatser genomförs kring konsumtionsmönster och livsstilar som leder till minskad miljöpåverkan med bibehållen eller ökande livskvalitet. Därmed stärks förståelsen för hur hållbara livsstilar, som kan innebära ett gott liv, kan integreras i det strategiska miljö- och klimatarbetet. Föra in den cirkulära tanken hos individen.	Kommunerna i Skåne Kommuner Region Skåne Länsstyrelsen Hållbar Utveckling Skåne	Idéburna organisationer
NY	<i>Här kan ni lämna era förslag på nya åtgärder med aktörer</i>		

Synpunkt	Förslag
----------	---------